

Резюме

В статті автором проведено дослідження питань системності юридичної відповідальності, обґрунтована авторська класифікація принципів юридичної відповідальності і дана їх характеристика.

Ключевые слова: юридическая ответственность, принципы юридической ответственности.

Summary

In the article an author is conduct research of questions of concept and essence of principles of legal responsibility, author determination of concept «principles legal responsibility» is grounded, the signs of principles of legal responsibility are selected.

Key words: legal responsibility, principles legal responsibility.

Отримано 30.12.2010

О. М. ВОЛКОВА

Олена Миколаївна Волкова, аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА ОСОБИ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ

Питання соціальних прав особи привертає в останні роки все більше уваги науковців. Доктор юридичних наук, професор, суддя Конституційного суду у відставці М. Козюбра підкреслює, що проблема природи соціальних прав та механізмів їх реалізації і захисту є однією із найдискусійніших у правовій теорії та практиці, а необхідність звернення до цих питань надзвичайно актуальна, оскільки на пострадянському просторі в трактуванні природи соціальних прав та їх місця в системі прав людини за останнє десятиліття відбулися настільки значні метаморфози, що без їх оцінки і вироблення власної позиції просування вперед неможливе.

Такі вчені, як Н. В. Балабанов, А. С. Головін, І. Годованець, В. С. Журавський, А. П. Заєць, С. О. Кириченко, М. І. Козюбра, Н. М. Оніщенко, О. В. Петришин, В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, Ю. В. Романенко, А. О. Селіванов, Н. С. Сидоренко, С. С. Скрипнюк, М. В. Хавронюк, Ю. С. Шемшученко, І. В. Яковюк та ін. присвятили дослідженню соціальних прав значну увагу в своїх працях.

Наукові дискусії стосовно природи соціальних прав ведуться донині і всіх аргументів ще не вичерпано. На сьогодні потребують додаткового дослідження питання поняття, сутності та особливостей соціальних прав особи, співвідношення їх з іншими групами прав.

Дослідження вищезазначених питань перш за все слід почати із з'ясування сутності поняття «соціальне». Так, більшість наукових дисциплін використовує поняття «соціальне», «соціальність».

Під «соціальним» розуміють сукупність певних рис та особливостей суспільних відносин, інтегровану індивідами чи спільнотами в процесі спільної діяльності, у конкретних умовах і, яка виявляється в їх стосунках, у ставленні до свого місця в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя. Будь-яка система суспільних відносин (економічних, політичних та інших) виявляє ставлення людей один до одного і до суспільства, тому кожна має чітко виражений соціальний аспект¹.

Зустрічається у літературі і поняття «соціальності» як сукупності набутих людиною якостей, що забезпечують її здатність існувати у суспільстві та виконувати різноманітні соціальні функції у складі різних груп, виступаючи при цьому не стільки як суверенна особистість, скільки як виразник інтересів конкретних спільнот, вирішувати протиріччя, що виникають на користь не частини (індивіда), а цілого (соціуму)².

Під соціальною сферою розуміють область виробництва та відтворення людини як соціальної, біологічної та духовної істоти. Цю сферу утворюють стійкі великі групи людей (соціальні спільноти) та відносини між ними, оскільки кожна з цих груп захищає свої інтереси³.

Алан Г. Джонсон для тлумачення поняття «соціальне» використовує слушне порівняння. На його переконання, абсолютно всі люди відчувають потребу в їжі, але ця потреба не робить індивідів соціальними. Культурні ідеї, які впливають на вибір, що їсти, як і коли їсти, робить ці аспекти їжі соціальними. Так само голод, голодування і ситість не є соціальними навіть, якщо вони стосуються мільярдів людей. Але економічні, політичні та інші соціальні домовленості, внаслідок яких багатство, прибуток і доступ до їжі розподілені, надають цим людським умовам глибокий соціальний зміст⁴.

Таким чином, сутність поняття «соціальне» зводиться до наступного: 1) обов'язково це взаємодія; 2) наявність мінімум двох суб'єктів, між якими ця взаємодія існує; 3) результатом взаємодії є благо на користь «всіх», а не окремої особи. Враховуючи вищевикладене доцільно перейти до розгляду соціальних прав особи.

У сучасній енциклопедичній літературі під соціальними правами розуміють «сукупність конституційних прав людини (або лише громадян конкретної держави), що дають їй можливість претендувати на отримання

від держави певних матеріальних благ. До соціальних прав віднесено право на соціальне забезпечення, право на освіту, право на охорону здоров'я та медичну допомогу, право на житло, особливі права дитини та права інвалідів. Проте, зазначено, що соціальні права закріплюються без визнання можливості їх судового захисту»⁵.

Автори популярної юридичної енциклопедії визначають соціальні права як можливості людини і громадянина забезпечити належні соціальні умови життя, а саме: право на працю та її вільний вибір, відпочинок, охорону здоров'я, житло; право на матеріальне забезпечення в старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника тощо; право на достатній життєвий рівень для себе і своєї родини (харчування, одяг, житло); право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів⁶.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику соціальні права визначені як громадські права у соціальній сфері, що полягають у можливості набуття соціальних благ, володінні, користуванні й розпорядженні ними та їх захисті або вчиненні певних дій у цій сфері. До соціальних прав віднесені право на працю, на відпочинок, на соціальний захист, на житло, на достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування та ін.⁷

Соціальні права особи, їх визнання, закріплення, дотримання, охорона і захист структурно є потужним комплексом принципів і норм, що регулюють широкий спектр суспільних відносин⁸.

Соціальні права особи також розуміють як погоджені і визнані міжнародною спільнотою в цілому, закріплені в законодавстві більшості сучасних держав мінімальні правові норми – стандарти прав людини у соціальній сфері, що передбачають такі умови життя, які дозволяють кожному вільно підтримувати і розвивати свою людську сутність⁹.

Соціальні права (entitlements) – права на виплати із соціального забезпечення, що існують у найбільш сучасних суспільствах для всіх громадян¹⁰.

Існує думка, згідно якої, головна характерна риса соціальних прав полягає в тому, що вони покликані забезпечити особі задоволення найважливіших життєвих потреб, без яких не може йти мова про нормальне людське буття¹¹.

Французький правознавець Н. Дельпере (доктор права, експерт Ради Європи і Всесвітньої організації охорони здоров'я) стверджує, що «соціальні права встановлюються з тим, щоб забезпечити кожному безпечне існування. Ці права мають дозволяти кожному таке існування, яке характеризується можливістю самовираження і виключає усунення з суспільного життя. Вони спрямовані на забезпечення свобод, рівності та гідності людської особистості, якими б не були економічні та соціальні умови, вік і стан здоров'я громадянина»¹².

П. Рабінович визначає соціальні права як можливості людини реалізовувати свої здібності, здобувати засоби для існування, беручи участь у виробництві матеріальних та інших благ та відносить до них права власності на засоби виробництва, здобуття професії; вибір та здійснення трудової або іншої діяльності; сприятливі умови та справедливу оплату праці; відпочинок і дозвілля¹³.

Отже, соціальні права особи – це можливості особи по реалізації своїх здібностей для забезпечення гідного рівня життя та здійснення трудової діяльності, а також можливості претендувати на отримання від держави певних матеріальних благ.

Проте, не тільки соціальні права залежать від економічних ресурсів і активної політики держави. Як підкреслює А. Хеллер, межа між соціальними правами та правами першого покоління вельми умовна. Всі вони пов'язані з ресурсами держави (проведення виборів і утримання силових структур вимагає не менших коштів, ніж проведення соціальних реформ), більшість з них лише частково універсальні (право отримувати політичний притулок – це право «не для всіх»). Не тільки соціальні права порушують свободу багатих, але й право приватної власності на засоби виробництва неможливе без утиску свободи небагатих¹⁴.

Соціальним правам особи також притаманні інші особливості. Зокрема, в деяких конституційних актах зарубіжних держав соціальні права закріплені не в розділі про права, що автоматично передбачає їх судовий захист, а в розділі «обов'язки держави». Подібна ситуація призводить до помилкового розуміння соціальних прав не як юридичних прав, а як принципів, похідних від конституційних норм. І якщо у правових системах, де загальні принципи права відіграють важливу роль серед джерел права, юридична сутність прав не зазнає певних істотних змін, то в українському праві є доцільним дублювання конституційно закріплених прав і на рівні галузевого законодавства.

До особливостей, що характеризують соціальні права, можна віднести те, що вони є похідними від так званих класичних, зокрема особистих прав. Так, наприклад, І. Сенюта інтерпретує право на охорону здоров'я, що входить до соціальних прав, як конкретизацію права на життя. Тому що воно відображає загальнолюдські цінності турботи про збереження фізичного і психологічного здоров'я, слугує фундаментом для формування людини як особистості у фізичному, а також психоемоційному відношенні. Відсутність турботи з боку держави руйнує особу¹⁵.

Наступною особливістю соціальних прав можна назвати їх меншу універсальність порівняно із громадянськими і політичними правами. Оскільки соціальна сфера сама по собі постійно змінюється разом із зміною історичних епох.

Іншою відмінною особливістю соціальних прав особи є наявність нечітких і неконкретних формулювань цих прав, велика кількість оцінювальних понять та категорій, наприклад, «достатній життєвий рівень» тощо.

До особливостей соціальних прав особи також можна віднести те, що вони виступають гарантіями по відношенню до інших прав і свобод. Право на охорону здоров'я є правом-гарантією щодо, наприклад, права на життя, а право на освіту, на безпечне довкілля тощо є правами-гарантіями щодо права на охорону здоров'я¹⁶.

Слід звернути увагу на те, що в теорії держави і права соціальні права часто поєднують із економічними та культурними. Проблема розмежування соціальних прав, з одного боку, і економічних та культурних прав – з іншого, є більш складною через вкорінення у «тканину» вітчизняного правознавства традицій єдиного розуміння цих груп прав. Більш детальну характеристику цього питання можна надати проаналізувавши певні монографії, аналітичні та статейні видання.

Так, у підручнику (Авт. кол.: Б. Габрічідзе, Б. Єлісєєв, А. Чернявський) соціальні права розглядаються у главі 16 «Економічні, соціальні та культурні права», де всі права поділяються на сфери дії: «економічну сферу», «соціальну сферу» і «культурну сферу»¹⁷.

С. Глозов і В. Мазаєв класифікують права людини на три групи: особисті (громадянські) права і свободи; політичні; економічні, соціальні і культурні права. Остання група, на їхню думку, забезпечує «свободу людини в економічній, соціальній і культурній сферах і дає їй можливість захищати свої життєві потреби»¹⁸.

У підручнику «Права людини» за редакцією О. Лукашової, в розділі 5 «Структура прав людини і громадянина», виділено чотири категорії прав: 1) особисті (громадянські) права і свободи; 2) політичні права і свободи; 3) економічні та соціальні права; 4) культурні права.

У параграфі 7 цього підручника «Економічні та соціальні права» дається характеристика соціально-економічних прав, як таких, що «визначають становище людини у сфері праці та побуту, зайнятості, добробуту, соціальної захищеності з метою створення умов, за яких люди можуть бути вільні від страху і злиднів». І наводиться окрема характеристика соціальних прав особи, як таких, що забезпечують людині гідний рівень життя та соціальну захищеність, де головними є право на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування, пенсійне забезпечення і медичне обслуговування¹⁹.

На думку С. Цебенко, не слід вирізняти окремо соціальні та економічні права як окремий вид прав, а потрібно розглядати їх як єдиний вид соціально-економічних прав, оскільки ці права залежать від багатьох умов та їх стабільність повною мірою забезпечити не можна²⁰.

С. Надель об'єднує соціальні і економічні права в одну групу, тому що: 1) економічну діяльність не можна розглядати лише в аспекті ефективності використання ресурсів; 2) інститути і механізми, які забезпечують реалізацію економічних прав, спираються не лише на ринок і підприємництво, а й на державні установи, профспілки тощо; 3) спільність об'єктів (житло, одяг, предмети харчування, грошові кошти) та суб'єктів (громадяни України, іноземці, особи без громадянства); 4) єдина матеріальна сфера застосування²¹.

Слід підкреслити, що завдяки останнім науковим дослідженням у галузі юридичного аналізу економічних прав, можна з упевненістю вивести економічні права з єдиного блоку соціально-економічних²². Так, Ю. Фролов економічні права і свободи виділяє як самостійний вид прав та свобод у системі конституційних прав і свобод людини і громадянина, під якими слід розуміти можливість людини і громадянина володіти, користуватися та розпоряджатися економічними благами, а також набувати та захищати їх у порядку, межах, формах та спосіб, передбачений Конституцією України²³.

На відміну від названих прав, право на охорону праці є соціальним правом, що має комплексний характер. Права, пов'язані з укладенням колективних та індивідуальних трудових договорів – це різновид економічних прав у сфері купівлі-продажу робочої сили на основі відносин власності. Соціальні права, як і економічні, виникають та реалізуються і у трудових відносинах. Однак соціальні права в цій сфері представляють собою ті правомочності індивіда, що впливають з правомірного державного втручання у вільні стосунки між працівником і наймачами. Соціальні права знаходяться поза зоною дії законів ринкової економіки. Тому об'єктом правовідносин з приводу соціальних прав виступає та сфера економічних відносин, яка вилучається державою зі сфери дії ринкових механізмів з метою забезпечити підтримку і захист стороні, спочатку знаходиться в нерівному положенні. Цією стороною є особи (суб'єкти) найманої праці, які без державних гарантій і в умовах зростаючого безробіття, змушені були приймати невідгідні умови наймачів.

Таким чином, межею, що розділяє сферу дії соціальних та економічних прав, виступає факт державного втручання в закони попиту та пропозиції, прибутку та вільної конкуренції і перетворення їх на норми суспільної солідарності та взаємодопомоги.

Визначенню контурів системи соціальних прав багато в чому сприяє аналіз відмінностей прав соціальних і культурних прав. Ці відмінності досить докладно і всебічно були проаналізовані в зарубіжній літературі²⁴. Критеріями для виявлення відмінностей в більшості випадків виступали ступінь правової гарантованості та механізм їх правового захисту. При цьому особливо яскраво проступає така особливість: якщо культурні та політичні права гарантують громадянам свободу від втручання приватних осіб і держави, то соціальні права обов'язково передбачають участь держави у здійсненні різноманітних заходів соціального захисту особи.

Також, при розгляді співвідношення соціальних та культурних прав слід провести диференціацію конструкції «соціально-культурні права», що з'явилася ще в радянському правознавстві та включає право на освіту; право на участь у культурному житті; право на інформацію тощо²⁵. На думку В. Александрова, значення подібної конструкції полягає в тому, що подібний симбіоз прав спрямований на задоволення інтересів особи в духовній сфері²⁶.

Подібне розуміння культурних прав не враховує комплексного характеру права на освіту, яке, наприклад, має як мінімум дві складові: соціальну та культурну. Зокрема, соціальне право на освіту (що передбачає активне сприяння держави в отриманні освіти, в тому числі і закріплення права на стипендії та пільги для студентів) повинно поєднуватися з культурним правом на освіту як можливість отримання загальних і спеціальних знань, розвиток здібностей і задоволення культурних потреб.

Соціальні права у сфері культури є гарантовані державою можливості кожного громадянина незалежно від його матеріального, соціального та іншого положення на доступність закладів культури і того культурного мінімуму, можливість використання якого є запорукою повноцінної реалізації права на розвиток.

Система прав, в якій відсутні соціальні права, – це відображення тільки політичної системи, а не універсальна сукупність прав людини. Сутність соціальних прав полягає у тому, що вони відносяться до загальних прав особи, є рівноцінною групою прав, поряд із громадянськими та політичними правами. Їх реалізація, безумовно, залежить від економічних ресурсів і активної політики держави, але це є, швидше, їх особливістю, а не дискримінуючою ознакою.

Основна відмінність соціальних прав особи від культурних та економічних прав полягає у ступені їх правової гарантованості та механізмі правового захисту. Реалізація економічних та культурних прав може здійснюватися без державного втручання (за виключенням випадків їх порушення), у той час як, реалізація соціальних прав особи, зокрема, прав у сфері соціального захисту, сьогодні напряму залежить від держави.

¹ Козловець Є. А. Соціологія: словник термінів і понять / Є. А. Козловець, Є. А. Біленький. – К.: Кондор, 2006. – 372 с. – С. 261.

² Бачинин В. А. Энциклопедия философии и социологии права / В. А. Бачинин. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2006. – 1093 с. – С. 830.

³ Словарь общественных наук / Авторы-составители: Е. А. Подольская, Д. Е. Погорельный, В. Д. Лихвар. – Ростов н/Д: «Феникс», 2006. – 475 с. – С. 363.

⁴ Алан Г. Джонсон. Тлумачний словник з соціології. [пер. з англ.] / За наук. ред. В. Ісаїва, А. Хоронжого. – Л.: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2003. – 480 с. – С. 243.

⁵ Большой юридический словарь / Под ред. проф. А. Я. Сухарева. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 858 с. – С. 708.

⁶ Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковалевський та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 529 с. – С. 445.

⁷ Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка»», 2007. – 992 с. – С. 829.

⁸ Прилипко С. М. До питання соціальних прав людини / С. М. Прилипко // Держава і право. – Вип. 40. – С. 272.

⁹ Андрійів В. М. Місце соціальних прав у системі прав людини: міжнародно-правовий досвід і законодавство України / В. М. Андрійів // Захист соціальних та економічних прав людини: міжнародне законодавство та досвід України: Матеріали науково-практ. конф. (Київ, 12 березня 2004 р.). – К., 2004. – Ч. 2. – С. 7–10.

¹⁰ Джери Д. Большой толковый социологический словарь (Collins) / Д. Джери. – М.: Вече, АСТ, 1999. – 528 с. – С. 334.

¹¹ Козлов А. Е. Социальная политика: конституционно-правовые проблемы / А. Е. Козлов. – М.: Пресс, 1990. – 160 с. – С. 84–86.

¹² Дельпере Н. (Николь) Защита прав и свобод граждан преклонного возраста / Перевод с француз. Л. М. Энтина / Николь Дельпере. – М.: Изд-во «Деловая книга», 1993. – 277 с. – С. 35.

¹³ Рабинович П. М. Основы общей теории права та держави: Навч. посібник / П. М. Рабинович. – Х.: Консум, 2002. – 160 с. – С. 12.

¹⁴ Хеллер А. Свобода как высшая идея / А. Хеллер // Российский бюллетень по правам человека. – Вып. 2. – 1994. – С. 9–11.

¹⁵ Сенюта І. Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я: Монографія / І. Я. Сенюта. – Львів: Астролябія, 2007. – 224 с. – С. 125.

¹⁶ Сенюта І. Я. Медичне право: право людини на охорону здоров'я: Монографія / І. Я. Сенюта. – Львів: Астролябія, 2007. – 224 с. – С. 126.

¹⁷ Габричидзе Б. Н., Елисеєв Б. П., Чернявський А. Г. Конституционное право современной России: Учебник для вузов / Б. Н. Габричидзе, Б. П. Елисеєв, А. Г. Чернявський. – М.: Изд-во «Дело и сервис», 2001. – 416 с. – С. 74–83.

¹⁸ Глотов С. А., Мазаєв В. Д. Современная концепция прав человека в принципах и нормах совета Европы / С. А. Глотов, В. Д. Мазаєв. – М.: ГУ ВШЭ, 2001. – 560 с. – С. 33.

¹⁹ Права человека / Отв. ред. Е. А. Лукашева. – М.: НОРМА, 2002. – 573 с. – С. 142–170.

²⁰ Цебенко С. Б. Соціально-економічні права людини в інтерпретації сучасного православ'я (на матеріалах соціальної доктрини російської православної церкви) / С. Б. Цебенко // Держава і право. – Вип. 39. – С. 677–682.

²¹ Цебенко С. Б. Соціально-економічні права людини в інтерпретації сучасного православ'я (на матеріалах соціальної доктрини російської православної церкви) / С. Б. Цебенко // Держава і право. – Вип. 39. – С. 677–682.

²² Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії. – К.: Юридична думка, 2008. – 344 с. – С. 243 та ін.

²³ Фролов Ю. М. Економічні права та свободи людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Ю. М. Фролов. – О., 2005. – 17 с. – С. 8.

²⁴ Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Лю Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: право и практика / Д. Гомьен, Д. Харрис, Лю Зваак. – М.: Изд-во МНИМП, 1998. – 600 с. – С. 17–24.

²⁵ Лукашева Е. А. Социалистическое право и личность / Е. А. Лукашева. – М.: Наука, 1982. – С. 120–126.

²⁶ Александров В. М. Государственно-правовые гарантии основных социально-экономических прав советских граждан: дисс. ... к.ю.н.: 12.00.02 / В. М. Александров. – Л., 1989. – 195 с. – С. 56.

Резюме

У статті здійснюється дослідження поняття, сутності, особливостей соціальних прав особи та підстави їх відділення від культурних та економічних прав.

Ключові слова: соціальні права, культурні права, економічні права.

Резюме

В статье осуществляется исследование понятия, сущности, особенностей социальных прав личности и основания их отделения от культурных и экономических прав.

Ключевые слова: социальные права, культурные права, экономические права.

Резюме

In the article research of concept, essence, features of social rights for personality and founding of their dissociating comes true from cultural and economic rights.

Key words: social rights, cultural rights, economic rights.

Отримано 14.02.2011

М. Й. ГАВРЕЦЬКА

Марина Йосипівна Гаврецька, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Тривале перебування західно-українських земель під польським правлінням призвело до занепаду політико-державного, економічного та національно-культурного життя українського суспільства в Галичині. Зокрема Михайло Грушевський зазначав: «...Австрія отримала край страшенно бідним і відсталим... Край найзапушеніший, найбідніший, найтемніший в усій Західній Європі...; край, який за кількістю неписьмених є справжньою чорною плямою на карті Європи... – одним словом, ославлений край злиднів, епідемій і безправності, широко популярний з цього огляду у ближніх і дальніх сусідів»¹.

Український народ, який становив у Галичині етнографічну більшість, але був цілковито придушеним, темним та доведеним до відчаю, розпочав своє відродження після революційних подій 1848 р. Одним із найважливіших чинників українського національного відродження, а отже й українського національного державотворення було визнання української мови, створення умов для її розвитку, а також розвиток українського шкільництва.

Під час революційних подій 1848 р. боротьба українського народу за свої національні права розпочалася насамперед з боротьби за визнання українців окремим народом, що мав власну історію і державність. Тому, боротьба українців за рідну мову одразу набула політичного характеру. Зокрема, у петиції до австрійського імператора Фердинанда, поданій Губернатору Галичини графу Францу Стадіону, зібрання львівських русинів під проводом о. Михайла Куземського від 17 квітня 1848 р. виклало такі вимоги: «а) здійснення навчання українською мовою у всіх народних школах: сільських, парафіяльних, головних і окружних (училищах) тих округів Галичини, населення яких переважним чином є русинське (українське); б) здійснення навчання українською мовою у вищих школах в округах Галичини, заселених українцями; в) оголошення крайових прав, імперських наказів і постанов та всіх інших урядових актів українському народові українською мовою, тому що оголошення їх німецькою та польською мовами, робить незрозумілими українському народові; г) щоб урядники, приставлені до заселеної українцями частини Галичини, добре розуміли українську мову; д) щоб греко-католицьке духовенство навчалось таким чином, аби могло своїм парафіянам науку віри і моралі подавати українською мовою...»².

На зазначені у петиції вимоги було надіслано відповідь Міністра внутрішніх справ барона Франца Піллерсдорфа від 9 травня 1848 р., в якій зазначалося, що імператор наказав видати відповідні постанови з приводу поставлених вимог, а саме: 1) у всіх народних школах тих округів, в яких українці становлять більшість населення, шкільне навчання має здійснюватися українською мовою; 2) з огляду на те, що українська мова, ще не зовсім пристосована до викладання у вищих школах, запровадити українські кафедри³.

25 квітня 1848 р. було опубліковано проект Конституції, розроблений конституційним комітетом під керівництвом Піллерсдорфа, відповідно до якого Австрія оголошувалася конституційною монархією (без Угорщини та Італії), визнавалася свобода совісті, друку, зібрань, петицій, спілок, рівність громадян, створю-